

Stanislav Hrabě

Josef Káninský

Chile

Světové stříbro
s leskem zlata

1962

Stanislav Hrabě

Josef Káninský

CHILE 1962

Světové stříbro s leskem zlata

Stanislav Hrabě

Josef Káninský

CHILE 1962

Světové stříbro s leskem zlata

Nakladatel děkuje hlavním partnerům této publikace, kteří podpořili její vydání:

CARBOUNION BOHEMIA, spol. s r. o.

Hubáček & Samek s.r.o.

Kominický servis 24 s.r.o.

Nadace TIPSPORT

PASSERINVEST GROUP a.s.

Nakladatel děkuje partnerům této publikace, kteří podpořili její vydání:

Jaroslav Novák a ing. Stanislav Havrda, organizátoři turnaje All Stars Cup

Lubomír Král a ing. Radka Vaňatová, výroba odznaků a kovových výrobků

Sportovní agentura NEHODA SPORT

Nakladatel a autoři děkují těm, kteří se podíleli na výsledné podobě a propagaci

této publikace: za poskytnutí rozhovorů bývalým reprezentantům pánům Josefu Jelínkovi, Janu Lálovi, Václavu Maškovi, Jozefu Štibrányimu a Petru Koubovi; za předmluvu panu Jaroslavu Šilhavému, trenérovi české reprezentace; za organizační podporu panu JUDr. Jiřímu Šidliákovi, 1. místopředsedovi VV FAČR za Moravu, a panu Petru Šedivému, tiskovému mluvčímu české reprezentace; za odbornou lektoraci panu Janu Marchalovi; za poskytnutí předmětů spjatých s MS 1962 panu Lubomíru Královi; za propagaci panu Miroslavu Pomikalovi, provozovateli fanshopu proslavisty.cz, a panu ing. Pavlu Červenému, MBA, generálnímu sekretáři Asociace bývalých fotbalových profesionálních hráčů České republiky

Fotografie na přední straně obálky: Josef Masopust střílí úvodní gól finálového zápasu (foto ČTK/Imago sportfotodienst)

Motiv na zadní straně obálky: Na stadionu Estádio Municipal v São Paulu v červnu 2012 zleva: Josef Jelínek, Václav Mašek, Josef Masopust, Jiří Tichý, Jozef Štibrányi (foto Stanislav Hrabě)

Copyright © Stanislav Hrabě, Josef Káninský, 2022

Preface © Jaroslav Šilhavý, 2022

Editor © Josef Pepson Snětívý, 2022

Professional Review © Jan Marchal, 2022

Photographs © ČTK/Imago sportfotodienst; ČTK/ČTK; ČTK/Bedřich Krejčí; ČTK/

Viktor Lomoz; ČTK/neznámý autor; Stanislav Hrabě; Lubomír Král; Jozef Štibrányi, 2022

Cover & Layout © Nakladatelství ČAS, Alena Šulcová, 2022

© Nakladatelství ČAS, www.nakladatelstvicas.cz, 2022

Digitální formáty: drusala.cz

ISBN 978-80-7475-416-6 (ePUB)

ISBN 978-80-7475-417-3 (Mobi)

ISBN 978-80-7475-418-0 (pdf)

Často kolem sebe slyším, že ve fotbale je nejdůležitější vždy ten poslední zápas. Všechno ostatní je minulost, která brzy padne do zapomnění.

Ale existují i události, na které se nezapomene nikdy. Do této kategorie patří právě stříbrné mistrovství světa v roce 1962. Byl mi tehdy necelý rok, ale i tak považuji tehdejší světové stříbro za největší úspěch v celé historii českého a československého fotbalu. A k hráčům i trenérům úspěšného týmu mám dodnes velkou úctu.

Vždycky jsem moc rád poslouchal, když mi někdo o stříbrné partě vyprávěl. A je pro mě velkou ctí, že jsem některé z úspěšných hráčů poznal i osobně.

Dodnes se setkávám s Janem Lálou, který nikdy nevynechá příležitost, aby se přišel podívat na svou milovanou Slavii. Vždycky se s ním rád pozdravím a prohodím pár slov. Svatopluk Pluskal mě zase vedl v Plzni, když jsem nakukoval do první ligy. I vzhledem k tomu, co dokázal, jsem k němu choval velký respekt a obdiv. V mládežnických reprezentacích jsem potkal Ladislava Nováka, kapitána z roku 1962, který na svazu později pracoval jako technický vedoucí.

Když jsem působil ve Viktorce Žižkov, několikrát jsem se setkal s Andrejem Kvašňákem. Trénovali jsme na Čechii Karlín, což bylo nedaleko od místa, kde bydlel. Byl to pozitivní člověk, samá legrace. Pochopil jsem, proč ho fanoušci tak milovali. Z vyprávění vím, že všechny okolo bavil i na hřišti.

Nejnámější z tehdejších reprezentantů byl samozřejmě Josef Masopust. Několikrát jsme se potkali, měl jsem tu čest s ním pár slov prohodit. I když měl medaili z mistrovství světa nebo Zlatý míč, vyzářovala z něj neobyčejná skromnost. Pamatuju si ho i jako trenéra, protože se Zbrojovkou Brno vyhrál ligový titul.

S Josefem Jelínkem jsem dokonce stihl odehrát i několik zápasů za „staré pány“. A třeba Jozefa Adamce si pamatuju jako bouřlivého trenéra. Hrát proti týmu, který vedl, to byly vždycky velké emoce...

Nikdy jsem se bohužel osobně nesetkal s trenérem Rudolfem Vytlačilem. Ale dodnes o něm slýchám, jak už ve své době prosazoval moderní metody a měl u hráčů velkou autoritu.

Jsem moc rád, že tato knížka připomíná i všechny další osobnosti, které se tehdy v Chile o tak velký úspěch zasloužily. Je důležité, aby i současná generace hráčů nebo fanoušků věděla, co reprezentace před šedesáti lety dokázala. Můžeme být pyšní, na jaké legendy dnes navazujeme.

Jaroslav Šilhavý

Takhle vítězíme my

Inteligentní, čistý fotbal. Tak charakterizoval hru poražených Čechoslováků ve finále mistrovství světa 1962 trenér západoněmeckých šampionů z roku 1954 Sepp Herberger. Měl k tomu co říci, vždyť jeho podceňovaný výběr zdolal v zápase o zlato vysoce favorizované Maďary s kádrem plným hvězd. Postavil se jim kolektivním výkonem.

Je to zvláštní, ale zdá se, jako by německá týmovost byla tím, co charakterizuje nejlepší fotbalová mužstva, jaká se kdy zrodila na území Československa nebo obou jeho nástupnických států. Jako by tu byla spojitost mezi germánským a slovanským přístupem k věci, ačkoli stereotypní charakteristiky hovoří zejména o rozdílnostech.

Bohužel, a ještě jednou bohužel, musíme konstatovat: zatímco Němci dotáhli svůj pokus o nemožné k tomu, čemu se říká Zázrak v Bernu, a byli zlatí, na Čechoslováky zbylo stříbro. Žádné bombastické pojmenování tým nedostal. Známe ho jako Stříbrné Chilany a v širším smyslu jako Vytlačilovu partu.

Parta, ano. Jsme zase u kolektivu. A fotbal je kolektivní hra, nelze v ní dlouhodobě vítězit systémem postaveným na jednotlivcích. Což ale nemá význam vyzdvihovat jednotlivce? Ty nejlepší mezi dvaadvaceti hráči, z nichž někteří z prosté logiky a zákonitostí takového turnaje nemohli do hry zasáhnout? Nebojme se to udělat, vyzdvihněme ty nejlepší, žádnému z držitelů chilské medaile to na kvalitách neubere. V této knize to uděláme.

Trenér sovětského celku Gavril Kačalin prohlásil, že věděl, jak dokážou hrát českoslovenští fotbalisté kolektivně. Podle něj zároveň ukázali, z jak silných jedinců je jejich tým složen. Nejen fotbalově, ale i silných v inteligenci a umění zareagovat na vnější podmínky. A v pořadatelské zemi se hovořilo o tom, že Československo v očích tamních fanoušků zachránilo čest Evropy.

Ale jistě, na rozdíl od Němců získalo nikoli zlato, nýbrž stříbro. Jak si ho ceníme? Šedesát let, no páni, opravdu už šedesát let po jeho zisku a ve chvíli, kdy žije již jen pět jeho držitelů, si můžeme říci, že velmi. Chilané nemohou chybět v Síních slávy českého i slovenského fotbalu. Když se slavilo padesátileté jubileum jejich úspěchu, byli vicemistři světa Klubem sportovních novinářů ČR přijati mezi Sportovní legendy.

Možná však, že bychom si legendárního úspěchu mohli považovat ještě víc. Cesta do finále, v němž byli poražení za svou hru chváleni vlastně víc než sami vítězní Brazilci, ukazuje možnosti. Současně se slávou, jaká fotbalistům patří, se v příbězích o této cestě zdůrazňují i nepřízeň, strasti a překážky, jaké museli překonat. Tato kniha se k nim vrátí a připomene je. Vyrovnat se s protivenstvím a vyjít z něj posílen je stejně cenné jako slova chvály zahraničních expertů. Stejně důležité jako hrát kolektivně a nechat v pravý čas vyniknout ty nejlepší.

Zastoupili se na trávníku a našli k sobě cestu i mimo něj. Kdo byl tak trochu na okraji party, ani náhodou nešel proti ní a byl respektován. Neexistovaly primadonské manýry. Kolektiv, tým a parta. Tři aspekty jednoho ducha společenství. To je přesah sportovní i celospolečenský, a chilský úspěch z roku 1962 ho nabízí.

A prozrazuje ještě víc. Skvělých partiček bylo jistě nejen ve fotbale v různých dobách habaděj. Co ale dokázaly ty, jejichž soudržnost skončila u pohodičky, a nestála na sdílené touze po úspěchu? A kdyby snad někomu tahle touha chyběla, ztratil ji, pochyboval, byl od ní zrazen, byla nad ním vyšší moc? Zde ano, reprezentovaná Rudolfem Vytlačilem. Trenérem, jenž neváhal své muže vystavit v přípravě tvrdým podmínkám a uplatnil na ně vysoké nároky. U mnohých vyšší, než jaké by u sebe předpokládali.

Ano, sport je takový, že v jisté chvíli musí přijít přísnost. Někdy musí být člověk zodpovědný za výsledek více rasem než partákem. A ona inteligence hráčů, kteří se podvolují, není v takovém případě herní,

fotbalová. Je to inteligence lidská, vědomá. Ano, teď musím podstoupit to či ono, abych byl hoden svých úkolů a naplnil svou velkou touhu.

V jakési úvaze kdosi nedávno navrhl považovat tehdejší československé mužstvo za nejlepší, které nevyhrálo mistrovství světa. I v konkurenci Maďarů z roku 1954, Nizozemců z roku 1974 a Argentinců z roku 2014. Je to čest. Není to sláva. Je to ocenění, uznání, hold. Není to nic, na čem by se mělo stavět. Stavět na porážce... Ale! Jakápak porážka! Vždyť na cestě do finále v Santiagu Čechoslováci dosáhli tolika vítězství! Nebýt některých, nebylo by stříbra. Ano, ten tým se naučil vyhrávat, proto si mohl dovolit ve finále zaskočit i slavné a úžasné Brazílce, než jim čestně ustoupil.

Není, a přece to je vítězství. Takhle vítězí Češi a Slováci. Ne tak, že se udělají malými, chudými a odstrkovanými, a v této pozici setrvávají do poslední chvíle. Ale tím, že z takové pozice, v níž by je ostatní rádi měli, vyrostou. A když si tohoto růstu zbytek světa povšimne, už má co dělat s velkými a sebevědomými. Je to krásný příklad zrodu velké věci. Je povahou sportu, že i velká věc nemusí být první a nejlepší. Ačkoli – je to podstatou jenom sportu?

Nejen slova z ciziny, ale i vlastní uvědomění si svých kvalit je trvale platným posvěcením významu Vytlačilovy party. Poselství jejího úspěchu je toto: nejenže můžeme být světoví, my světoví jsme. A úspěšní ve světě můžeme být, když zůstaneme věrni sami sobě a současně se otevřeme nedozírnému potenciálu svého rozvoje.

Londýnský Daily Express po mistrovství napsal, že žádné mužstvo nebojovalo o svůj úspěch tak tvrdě jako Československo. Pokud se nám nelíbí prostý překlad anglického slova „hard“, můžeme si dosadit třeba „tak usilovně“ nebo „s takovou energií“. A můžeme dodat: s takovou prostotou, jednoduchostí, samozřejmostí. Bez kudrlinek. Obraz mužstva, jak se zrodilo a kam až došlo, vytvořený, nebo spíš opětovně poskládaný v této knize, ukazuje i komplikace, složitost a mnohvrstevnatý kontext. Ale vlastně to opravdu nebylo tak nepochopitelné ani zázračné.

Oslavujme „naše Chile“ neustále, nejen v době desetiletých jubileí. Připomínejme si je. Je to meta. Je to motivace. Je to něco, čím by se měli čeští i slovenští fotbalisté všech generací inspirovat. Něco, v čem by měli hledat, co by měli pochopit. Pak je možné, že se takový tým zase zrodí. Ne aby ho mohl obdivovat svět, ale proto, že jeho zrod a existence přináší na svět krásno a čistotu.

Uděláme všechno (cesta kvalifikací)

Byla to úplně obyčejná výsledková tabule se dvěma okénky, do nichž se zezadu zastrkávala čísla podle toho, jaké skóre v utkání zrovna platilo. Seshora se do ní zapichovaly cedulky s názvy mužstev. Nebyly dost velké, aby se na ně vešla všechna písmena, když měl stát název příliš dlouhý. A tak onoho 2. června odpoledne pořadatelé na příslušná místa vsadili cedule s nápisy Brasil a Československo. Zkrácení druhého slova nemohlo nikoho splést. Na trávník Estadio Sausalito nastoupil už podruhé na turnaji výběr Československa. Při prvním svém představení tady šokoval – porazil Španělsko. A teď mělo příštích 90 minut přinést události, jaké si zaslouží exkluzivní místo ve fotbalových dějinách.

Pod čísly v okénkách se na tabuli skvěl velkými písmeny španělský nápis: „Porque nada tenemos lo haremos todo.“ V překladu to znamená: „Protože nic neděláme, uděláme všechno.“ Tomuto zdánlivě záhadnému citátu valná většina přítomných rozuměla. Jeho autorem byl Carlos Dittborn, v té době už zesnulý předseda organizačního výboru mistrovství světa v roce 1962. Věnoval mu osm posledních let svého života. A nejdůležitější byl ten první.

Dittborn byl synem chilského generálního konzula v Brazílii a pochopil mnohé o diplomacii. Rozhodl se uplatnit tyto znalosti a dovednosti ve fotbalu. Jako vyslanec národní fotbalové asociace cestoval rok po světě a přesvědčoval budoucí delegáty kongresu Mezinárodní fotbalové federace, aby hlasovali pro jeho zemi, až se bude rozhodovat o pořadateli šampionátu. Konkurenti byli přítomní silní: Spolková republika Německo a Argentina.

V roce 1956 se vrcholný orgán FIFA sešel v Portugalsku a Němci kandidaturu stáhli. Předchozí dva šampionáty se konaly v Evropě a v me-

zinárodním hnutí hrozil rozkol, kdyby tomu tak bylo potřetí za sebou. Věřilo se zejména Argentíně, neboť fotbalová velmoc velice toužila po prvním světovém titulu a doma by k tomu měla o kousek blíž. Navíc mohla nabídnout skvělé zázemí. Toho využil její zástupce při prezentaci před delegáty kongresu. Prohlásil, že v Argentíně může mistrovství začít hned zítra, neboť jeho země už udělala vše, aby to bylo možné.

Toho se Dittborn chytil a obrátil soupeřovu taktiku ve svůj prospěch. V emotivním projevu získal definitivně na svou stranu i ty nerozhodnuté hlasující, které třeba nepřesvědčil při předchozích strategických jednáních. Neváhal zdůraznit, že článek 2 stanov FIFA nabádá svěřovat velké akce zemím označeným za „nerozvinuté“. A jako dobrý psycholog vsadil právě na kartu malých a odvážných, kteří se nezaleknou žádného úkolu a svým entuziasmem vytvoří něco velkého. Na závěr použil citovanou větu, jíž budou později popsány ukazatele skóre, a Chile ve volbě zvítězila v poměru hlasů 32:12. Třináct delegátů se hlasování zdrželo, podle nedoložených historických soudů v odpověď na hrozby jihoamerických kolegů, že kontinent bude turnaj bojkotovat, bude-li se opět konat v Evropě.

V tehdejší Československu vyvolal výběr pořadatele vzdáleného turnaje pouhou vlnku zájmu. Reprezentace se dosud neoklepala z výprasku na mistrovství světa v roce 1954, kde nedala ani gól a po porážkách 0:2 s Uruguayí a 0:5 s Rakouskem odjela ze Švýcarska s ostudou. Pak se hrála se střídavými úspěchy přípravná utkání a Mezinárodní pohár, jehož se účastnily celky z teritoria bývalého Rakouska-Uherska a okolí. Nikdo tehdy netušil, jak skvělý tým se dá dohromady pro švédské MS v roce 1958 ani že tam proti očekávání neuspěje. A už vůbec nikdo nemohl tušit, že do vzdálené jihoamerické země, kam tehdy oko televizních přímých přenosů ještě nedohlédlo, naopak přijedou outsideri dobýt jeden z největších úspěchů fotbalu pro obě části bývalého společného státu.

Pro chilské fanoušky – země tehdy byla prezidentskou republikou a nejsilnější Radikální strana se snažila pozvednout ekonomiku – bylo

přidělení turnaje ohromnou událostí. Když pak nadešel, samo o sobě už to bylo velké vítězství. V květnu 1960 totiž postihla Chile dvě zemětřesení, která šla rychle po sobě a poničila několik měst. Při ohledání následků přírodní katastrofy v Concepciónu, Talce a Valdivii bylo jasné, že se zde turnaj neodehraje. Vláda neměla dost peněz na to, aby ve všeobecných nápravách škod přispěla více organizátorům, a Dittborn byl dokonce pozván k prezidentovi Jorgemu Alessandrimu. Čelil tam požadavku, aby již vyplacené peníze vrátil. Ale nátlak ustál a prohlásil, že pořadatelství se nevzdá. Vyjednal pomoc FIFA a bohatých národních fotbalových asociací. Udělal pro tu myšlenku opravdu všechno, jak v památném výroku slíbil. Sám se však turnaje nedožil. Sužován zdravotními problémy, jež prohloubil stres, zemřel v osmařiceti letech, měsíc před začátkem šampionátu.

Proto nápis na ukazateli skóre, proto černé proužky pod státním znakem na dresech hráčů domácího celku. Proto byl stadion v Arice, a stále je, pojmenován po Carlosi Dittbornovi. A národní tréninkové centrum na předměstí Santiaga nese jméno jeho blízkého spolupracovníka Juana Pinta Durána, jenž do tragické smrti při automobilové nehodě v roce 1957 věnoval kandidatuře stejné úsilí. Osudy obou mužů a dalších postav této pohnuté kapitoly světových fotbalových dějin převedli na televizní obrazovku tvůrci hraného seriálu „62: Příběh mistrovství světa ve fotbale”. První, čtyřdílná část byla v Chile uvedena v roce 2017, druhá, stejně dlouhá, loni.

Rokenrolová ústřední melodie tohoto díla, zpívaná španělsky, jako by symbolizovala dobu druhé poválečné dekády. Západ nastavil vysoké ekonomické tempo a začala globalizace světa, kterou sport svou internacionalizací dávno předběhl. Všechny země se chtěly přidat – včetně Chile, jejíž temná etapa s komunistickým experimentem, nešikovnými zásahy americké tajné služby, a nakonec vojenskou diktaturou měla teprve přijít. V Československu o tom, co jsou totalitní dějiny a jak se projevuje vliv cizí moci, v tomto případě Sovětského svazu, věděli všichni. Sport nemohl zůstat vlivů této situace ušetřen.

V době, kdy se v nablýskaných sálech rozhodovalo o velkých událostech ve světovém fotbalovém dění, se o tom československém rozhodovalo v zakouřených kancelářích státem kontrolovaných tělovýchovných jednot a v historických reprezentačních prostorách obsazených komunistickou nomenklaturou. V roce 1955 prohlásil tehdejší ministr národní obrany Alexej Čepička jednoho z nejlepších hráčů světové historie Josefa Bicana za představitele buržoazních tendencí, a vládnoucí mašinerie se rozjela. Slávistický střelec musel klub opustit a místo poct a uznání šel – jak se lidově říkalo – k lopatě. Ostatně, Slavia se „budovatelsky“ jmenovala Dynamo, Sparta byla Spartak Sokolovo. To platilo ještě tři roky po slavném chilském úspěchu reprezentantů, z nichž několik za jeden či druhý pražský klub hrálo.

Stále se ale muselo stát hodně věcí, jež shrneme v této kapitole, než se parta borců ve slušivých oblecích mohla vydat do chilské exotiky. V rokenrolovém tempu příprav šampionátu byla základní skupina 3 mistrovství světa umístěna do přímořského města Viña del Mar. Zemětřesení je nepostihlo, avšak vybudování stadionu pro potřeby velkého turnaje se krátce po něm zdálo být nemožným úkolem. Přesto vznikl, a právě sem zamířili i vyslanci střední Evropy, jejichž kvalifikační úspěch, tvrdě vybojovaný, předznamenal to, co se stalo v Chile. V onom utkání mezi Brazílií a Československem neměla obsluha ukazatele skóre ve Viña del Mar žádnou práci. Skončilo výsledkem 0:0. Ukázalo se, že pro „Checos“ byl získaný bod postupovým. Cesta do finále se otevřela.

Cestičky

Jak už to bývá, seběhlo se v jednom okamžiku mnoho menších cestiček do jedné křižovatky. V roce 1962 už se dalo hovořit o bohaté tradici a úspěšné historii československého fotbalu. Bylo tu přece mimo jiné i finále mistrovství světa v roce 1934. Ale tam se vyslanci mladé

republiky dostali za úplně jiných okolností. Až po druhé světové válce se dá fotbal v zemi považovat za skutečně „federální“, zjednodušeně společný. Teprve po roce 1934, kdy byla vytvořena Státní liga, se alespoň jeden klub z východní části, ČsŠK Bratislava, z něhož se později stal Slovan, dostal do profesionální sféry.

Po druhé světové válce už to bylo přece jen jiné, do špičky se dotáhly kluby z Košic, Trnavy a Považské Bystrice. A Slovan získal v Celostátním mistrovství v roce 1949 první titul ve společné nejvyšší soutěži pro Slovensko. Vzájemné sblížování bylo bolestným administrativním procesem, v němž se zrodila jak sportovní rivalita, tak nezdravé animozity mezi zástupci obou národů. Byl to ale proces z velké části samovolný, daný okolnostmi. Začínající komunistická vládnoucí garnitura chtěla spoustu věcí dělat po svém a do organizace sportu vnesla chaos. Například místo Československé asociace, která byla v roce 1948 zrušena, fotbal řídily postupně Odbor kopané Československé obce sokolské, Sekce kopané při SVTVS a Ústřední sekce kopané ČSTV. Až federalizace na konci 60. let s sebou přinesla návrat k celostátnímu svazu. Začlenit Slováky pevněji do struktur řízení však bylo nezbytné a přirozené zároveň.

Politika a funkcionářské zájmy tu a tam zasáhly i do dění kolem reprezentace, nicméně na úrovni výběru těch nejlepších, kteří byli vysláni hájit národní barvy, se vytvářela skutečně skvělá mužstva. Už byla řeč o účasti Československa na dvou mistrovstvích světa v letech 1954 a 1958. Na to druhé do Švédska odletěl výběr Karla Kolského s ambicemi. Už v něm hrál třeba i Josef Masopust. Jenže po prohře 0:1 se Severním Irskem a remíze 2:2 se Spolkovou republikou Německo nebyla pranic platná výhra 6:1 nad Argentinou, neboť při bodové rovnosti v tabulce tehdy nerozhodovalo skóre, které měli Čechoslováci lepší než Severní Irové. Hrál se zápas play-off a jeho prodloužení rozhodlo o výhře ostrovního celku 2:1.

Vyřazení bylo zklamáním, avšak snad všechny okolnosti byly nepříznivé: některým fotbalistům odešla forma, před každým utká-

ním byli nejméně tři členové výběru zranění, v play-off se zranil Jiří Feureisl a mnoho minut pouze státoval na křídle, v prodloužení se nechal za protesty vyloučit Titus Buberník. Funkcionáři předtím povolili vyslat na turnaj jen 18 hráčů, takže trenér neměl moc na výběr. Autor čtyř branek na mistrovství Zdeněk Zikán vzpomínal na potoky slz v kabině, ale i tak turnaj označoval za „nejkrásnější kapitolu svého života”.

Další kariéru mu zastavilo zranění, jeho fotbalová cestička zarostla. Ale už zde, na nezdařeném turnaji, nalézáme jiné, klikatící a prolétající se pak po čtyři roky a ústící v onu křižovatku na stadionu ve Viña del Mar.

Trenér Kolský byl Kladeňák rásných způsobů, nesl neúspěch v sobě a všechno se v něm mísilo. Byl současně trenérem Dukly Praha a z klubu vytvořeného původně pro fotbalisty, kteří by jinak nastoupili dvouletou prezenční službu v armádě, udělal silný tým se stálým kádrem. Změnu uspořádání vojenského klubu si vydupal v soubojích se špičkami tehdejší tělovýchovy. Jenže v roce 1958 prohlásil, že Dukla je na vrcholu, je třeba kádr rozpustit a vybudovat od základu jiný. S tímto radikálním řešením ovšem neuspěl. Místo kouče přenechal Jaroslavu Vejvodovi a odešel na angažmá do Sparty. V závěru roku, v němž se tak zklamal na mistrovství světa, vedl tři zápasy národního celku už ve dvojici s Rudolfem Vytlačilem, jenž předtím krátce zastával funkci takzvaného ústředního trenéra – dnes bychom řekli šéfa reprezentací.

Vytlačil měl na čem stavět a od Kolského mužstvo převzal. Hned zkraje své samostatné práce na lavičce předvedl, co dovede. V kvalifikaci Evropského poháru národů (předchůdce Eura) se jeho výběru povedlo přetlačit Irsko (tehdy se v socialistickém Československu psalo „Svobodné Irsko“ na důkaz solidarity s osamostatněním od Britského společenství v roce 1949). Po prohře 0:2 v Dublinu přišla velká odvěta s výsledkem 4:0. Hrála se na bratislavském Tehelném poli před návštěvou 60.000 diváků. Tedy pokud se dá věřit statistikám, protože

oficiální kapacita stadionu byla o 10.000 méně. Ale proč ne, když většina míst byla k stání a fotbal už i na Slovensku takhle táhl fanoušky? A co nabídnout měli také slovenští hráči. Mimo jiné se čtyři z nich podělili právě o góly proti Irsku. Časopis Stadion tehdy ocenil, že hráčům „odpovědnost nespárala nohy, naopak znásobila jejich úsilí“.

Pod Vytlačilem začali Čechoslováci v přípravě porážet velké soupeře, jakými byli například Itálie, Mexiko nebo Skotsko. Byl tu ale soupeř, s nímž to pokaždé dopadlo zle: Sovětský svaz. V září 1959 mu Čechoslováci podlehli v Moskvě (1:3) a o deset měsíců později i v Marseille (0:3). To už bylo semifinále Evropského poháru národů a ke cti tehdejšího mužstva slouží, že se nenechalo deprimovat, v zápase o třetí místo zdolalo na stejném místě domácí Francii 2:0 a získalo pro republiku první poválečnou medaili.

Ani tento velký výsledek proti mužstvu, jež se stejným koučem Albertem Batteuxem na mistrovství světa 1958 skončilo třetí, ani následné nadprůměrné výsledky nepozvedly náladu domácím fanouškům. Snad kvůli chandře, jakou zažili brzkým vyřazením v letech 1954 i 1958, vyprovázeli své hochy do Chile s despektem. Ten měl i racionální podklad, vždyť skupina se Španělskem, Brazílií a Mexikem vypadala hrozivě, nicméně fanoušek není z podstaty racionální bytostí. Ten slovenský dosud úspěchům na mezinárodní scéně nepřivykl a ten český zase až moc do věci viděl... Ale ještě se zdržme, ještě si pojďme projít některé další cestičky, které se sešly v onom slavném bezgólovém utkání s Brazílií ve Viña del Mar.

Spravedlnost?

System kvalifikace na velký fotbalový turnaj se pod vlivem okolností mění a pokaždé má své kouzlo. Donekonečna se spekuluje o tom, kdo měl cestu snazší a kdo obtížnější, hledá se co nejspravedlivější

postupový klíč, a stejně se vždycky najde spousta hlasů, že spravedlivý nebyl. Jak ale hledat spravedlnost, když je ve hře tolik okolností? A nejen na hřišti...

Ve skupině 4 kvalifikace chilského MS například nizozemská vláda odmítla na podzim 1961 udělit víza fotbalistům Německé demokratické republiky, a tak se vzájemný zápas zkrátka neuskutečnil. Byla to reakce na srpnové zbudování Berlínské zdi, která na popud komunistů a sovětské správní zóny obehala část hlavního města rozděleného Německa, jež byla pod správou západních mocností. Je pravda, že v tu chvíli už mělo Maďarsko v tříčlenné skupině se šesti body jistý postup.

Společensko-politické dění zasáhlo i do skupiny 7, která se hrála jako jediná nikoli systémem každý s každým, ale vyřazovacím způsobem. V 1. kole postoupil Izrael přes Kypr a ve druhém přes Etiopii. Ta se do systému dostala jako součást uměle vytvořeného „podregionu“ Blízký východ/Africký roh. Africký fotbal byl v plenkách a do kontinentální části kvalifikace se přihlásilo šest týmů. Egypt (tehdy Sjednocená arabská republika) a Súdán se však nestřetly, neboť FIFA odmítla vyhovět přesunutí jejich duelů na termín mimo monzunové období. Nejlepší ze zbylých čtyř, Maroko, pak v mezifederačním play-off nestačilo na Španělsko, podobně jako vítěz asijské zóny Jižní Korea na Jugoslávii a na druhém atlantickém břehu Paraguay na Mexiko.

Na velkém turnaji tehdy participovalo jen 16 celků a při automatické účasti Brazílie jako obhájce a Chile jako pořadatele bylo pro celý fotbalový svět k dispozici jen 14 účastnických míst. Obsadila je výhradně mužstva z Evropy a Latinské Ameriky, což by z odstupu několika desetiletí mohl někdo posoudit jako diskriminační. Na druhou stranu toto kvalifikační vyústění odráželo rozložení kvality a úrovně fotbalu napříč světadíly.

Zpět k „evropské“ skupině 7. Etiopie nebyla schopna uspořádat domácí odvetu, a proto odehrála oba zápasy v Izraeli. Z druhého vyřazovacího kola se na poslední chvíli odhlásilo Rumunsko, a tak Itálie

zasáhla až do finálového, tedy třetího, takže jí cestu do Chile zajistily pouhé dvě pohodlné výhry 4:2 v Tel Avivu a 6:0 v Turíně.

Okolnosti a reálné dění jsou zkrátka tím, co je třeba při marném hledání spravedlnosti vzít v úvahu. Ačkoli třeba pro Švýcary byl kvalifikační systém velkým tématem... Když jim los základní skupiny mistrovství přiřkl mimo jiné i Itálii, mnozí tam neváhali připomenout, že na rozdíl od ní musel jejich tým po šesti základních utkáních kvalifikační skupiny 1 absolvovat při bodové rovnosti se Švédskem dodatečné play-off. Na neutrální půdě v Západním Berlíně je Švýcaři zvládli (2:1), šampionát pak ne. V Santiagu neukopali ani bod a dostali trojku od Italů, jimž to ale nebylo nic platné, protože z jejich skupiny do vyřazovací fáze postoupily Spolková republika Německo a domácí Chile. To sice předbýváme, ale je na tom dobře vidět spojitost fotbalu.

Ještě ve dvou dalších kvalifikačních skupinách na evropské půdě se musel hrát dodatečný zápas. V tom úplně posledním z celé globální kvalifikace, který se hrál až v polovině prosince, zdolalo v Miláně Bulharsko Francii 1:0. O dva týdny předtím se totéž, i když po jiném průběhu, povedlo v Bruselu Československu proti Skotsku. V Československém filmovém týdeníku se objevil krátký sestřih podkreslený hlasem vcelku nevzrušeného komentátora, jenž oznámil, že „rozhodující utkání skončilo krásným vítězstvím našich 4:2, a tak je cesta do Chile volná“.

Skepse

„Naši“. Přídavné jméno přivlastňovací. Když se vysloví ve fotbale (ano, i v jiných kolektivních hrách), všichni vědí. „Naši“ vyhráli. Zaniceným fanouškům to zní krásně, stejně tak jsou ochotni hořkovat a smutnit, když „naši“ prohrají.

Rok 1961 byl prvním rokem III. pětiletky. Ta byla pro socialistické plánování ekonomiky základní jednotkou. Československo ji pře-

vzalo – jak jinak – od stalinského Sovětského svazu. Byly stanoveny cíle a k nim se po dobu pěti let podle plánu postupně špelo, často bez ohledu na proměny podmínek a nové poznatky i zkušenosti. A když se objevila potřeba reforem, opět byly postaveny na nereálných základech, což se stalo právě na konci 50. let.

Éra socialismu a komunismu ve střední Evropě ukázala, že takto klamat okolí i sebe lze po celá desetiletí. Jak prostý je proti tomu sport a fotbal! Jistěže i v něm se občas vystaví špatný strategický plán, třeba na základě neúplných informací nebo mylného odhadu. Sotvakdy je však takový plán nereálný záměrně, z nějakých iracionálně propagandistických důvodů. A hlavně: jaképak striktní plánování, když je tu vždycky soupeř, který dokáže „našim“ plány nabourat!

Atmosféra budování komunismu, s nímž velká část společnosti nesusouhlasila, ačkoli to nemohla veřejně vyjádřit bez rizika těžkých následků pro vlastní život, se promítla i do fanouškovských nálad. Mnozí z nich zůstali věrní klubovým barvám navzdory násilnému přejmenování, o němž již byla řeč. Nicméně národnímu týmu nefandili, protože reprezentoval stát, s jehož zřízením se neztotožňovali. A ve větší části fotbalové obce, jež volky nevolky přijala daný stav, se rozmohl skepticismus. Snad podvědomý, snad vzdorovitý, snad podmíněný únavou z věčného omílání pětiletých, komunistických výročí a „hrozeb západního imperialismu“. „Našim“ se zkrátka raději dopředu nevěřilo.

Tak tomu bylo po losu, z něhož pro kvalifikaci MS 1962 vyšli jako soupeři Skotsko a Irsko. Imrich Hornáček, autor slovensky psané publikace Chile 1962 – triumf československého fotbalu, dokonce tvrdí, že skepse ovládla i prostředí úspěšných internacionálů. V restauraci U Zelené lípy na Starém Městě pražském, kde se scházivali stříbrní medailisté z Říma 1934, prý sám František Plánička prohlásil: „Páni, Skoti! Ti nám tak akorát chyběli!“ No, sám od nich jednou dostal pět gólů... Pravda, nebyla to úplná světová elita, ale drsně hrající ostrovní celek je pro technického Středoevropana vždycky nepřijemný soupeř. A tady byly rovnou dva takové.

Kdyby býval Vytlačil podlehl atmosféře a malověrnosti, kdyby se do jeho rozhodnutí promítla ona veřejná skepse, bylo by zle nedobře. Dost na tom, že měl starosti praktického rázu. Bylo mu jasné, že nejlepší hráči z bronzového týmu z Evropského poháru národů v roce 1960 začnou překračovat třicítku a že k nim musí přidat několik mladších. Musel doufat, že mezi nimi najde dost takových, kteří obstojí proti nejlepším na světě. A pak tu byla otázka termínového kalendáře a mezinárodních funkcionářských kontaktů. Stalo se, že na podzim 1960, kdy bylo zapotřebí zkoušet, sehrálo Československo pouze jediný přípravný mezistátní zápas. Jako zázrakem se při bratislavské výhře 4:0 nad Nizozemskem blýskl třemi góly Adolf Scherer. Do reprezentace vlétl o dva roky dříve jako kometa, ale pak svůj talent nepotvrzoval úplně bezesbytku a trenér ho bral s sebou jen jako náhradníka. Teď tedy konečně zabral naplno.

Další z benjamínků Jozef Adamec vzpomíná na říjnový duel s Holanďany ještě kvůli jedné významné události: „Na našem dresu se skvěl znak republiky, který vystřídal pěticipou hvězdou. Na bílém dresu mi zářil jako obraz v nějaké galerii.“ Hrát s komunistickým symbolem na hrudi bylo pro některé fotbalisty skutečně zátěží a dilematem. Se znakem ve tvaru pavězy se jim trochu ulevilo, byť hvězda nechyběla nad hlavou dvouocasého lva uvnitř znaku.

Na jaro 1961 se povedlo pozvat k přátelskému poměření sil dva skvělé protivníky a výhry 2:1, březnová v Praze nad Švédskem a dubnová v Ostravě nad Mexikem, Vytlačilovi potvrdily, že jde správným směrem. Scherer s Adamcem, stále ještě teenagerem, si formu podrželi, a přidali se i další mladší hráči, například čerství dvacátníci Jozef Štibrányi a Václav Mašek. Rozehrál se také Josef Kadraba, jenž jako šestadvacetiletý vstoupil do věku, o němž se tvrdívá, že je pro fotbalistu nejlepším. Jenže stále to bylo pouhé směřování, neboť nastaly celé pasáže hry, kdy byli poraženi lepším celkem. A kritičtí novináři a fanoušci to neváhali připomínat.

Jelikož čeští ani slovenští fotbalisté z komunistického režimu neměli odcházet na angažmá do zahraničí, silným tématem té doby

bylo, zda se ve výkonech reprezentace zákonitě odráží kvalita domácí soutěže a vůbec klubové (tehdejší terminologií oddílové) scény. Nikdo tento oříšek nikdy definitivně nerozloukl, protože byla období, kdy se zdálo, že přímá úměra platí, a byla období se zcela opačnou skutečností. Před-chilské období patří do první kategorie.

Ze čtyř zástupců v tehdy populárním a dobře obsazeném Středoevropském poháru se dva dostaly do semifinále, kde Kladno podlehl Bologni (1:2 a 0:1) a Nitra překonala Udinese (4:3 a 1:1). Bologna pak byla ve finále i nad její síly (2:2 a 0:3). Jako Rappan Cup začala i éra letního Interpoháru, a dva české celky zůstaly před branami finále. V boji o postup podlehl Slovan Bratislava 1:5 Ajaxu a Baník Ostrava 0:1 Feyenoordu. Předtím ale porážely dobré protivníky a špatně si nevedly ani Tatran Prešov a Spartak Hradec Králové. Pro východočeský celek bylo vrcholem už jaro. V Poháru mistrů evropských zemí překonal Panathinaikos Atény (1:0 a 0:0) a ve čtvrtfinále se dočkal slavného duelu s Barcelonou. Po prohře 0:4 venku s ní doma (byť ne úplně, protože se hrálo v Praze) ukopal remízu 1:1. A pak tu byl slavný americký zájezd Dukly, ale ten si ještě nechme v záloze. Ukotvíme se v květnu 1961, kdy za určitým způsobem nestandardních okolností (alespoň z dnešního pohledu) vstoupilo Československo do kvalifikace proti „ostrovnímu dvojbloku“. Jak už víme, mužstvu se dvakrát nevěřilo.

Skoti

Říká se, že nedostatkem českých trenérů je klasický národní odpor, nebo alespoň nedůvěra vůči novinkám. Zvláště když jde o moderní technologie. Ne že bychom zde vystavěli tezi, že třeba datové analýzy vyhrávají zápasy, nebo přílehlavěji k době, o níž je zde řeč, že by kvalitní regenerační linka zajistila hráčům výkonnost. Lidský prvek je

vždycky rozhodující. A právě! Člověk musí vědu a techniku používat ústrojně a v pravou chvíli. Jako trenér Vytlačil.

Termínový kalendář nebyl na počátku druhé poloviny 20. století tak nabitý a pravidla pro organizaci mezistátních zápasů tolik svazující. Proto se mohlo stát, že Skotsko a Irská republika sehrály první dvojici vzájemných zápasů dřív, než do kvalifikace zasáhlo Československo. Vytlačil měl nápad a také dost síly na to, aby si prosadil, že na oba poletí pozorovat soupeře. Automatické takové cesty nebyly. Stály nějaké peníze, mířily do západního světa, za takzvanou železnou oponu, a jak ekonomicky, tak politicky to pro zemi patřící do sovětské sféry vlivu nebylo úplně bezproblémové. Vytlačil tehdy ale dokázal ještě víc: přesvědčil odpovědná místa, že jde o hodně, a tak s ním do Glasgowu a Dublinu cestoval kameraman Karel Novák.

Byly to jedny z prvních rozborů hry soupeře u filmového záznamu v našich končinách. A že se bylo na co dívat! Hlavně tedy na Skoty, kteří byli nejbližším protivníkem Čechoslováků. Už jejich domácí výhra 4:1 naznačila, že v pokutovém území jsou nebezpeční, ale ve středu hřiště se dají snadno přehrát. A když čtyři dny poté vyhráli 3:0 v odvetě, vynikl pro změnu výkon jejich brankáře, zatímco krajní obránci se příliš nevyznamenal.

Před bratislavským zápasem, hraným dne 14. května 1961, dostal od Vytlačila každý z jeho svěřenců nejen přesný popis toho, jak si počíná protihráč, s nímž se bude potkávat na hřišti, ale také instrukce, co na něj platí. Kdo ví, zda trenér čekal i to, že hosté po sedmigólovém přidělu prvnímu kvalifikačnímu sokovi přijedou hrát tolik defenzivně? Pravdou ovšem je, že se tím domácí zaskočit nenechali. Zaměřili se přesně na ta slabá místa, jež mohli vidět na záznamu, a za necelou čtvrt hodinu vedli o dva góly. Konečné vítězství 4:0 bylo ve Skotsku hodnoceno jako potupa a už se tam psalo o tom, že je potřeba dostat odvetou Českoslováky do rozhodujícího duelu. S Iry nikdo nepočítal...

Čtyři měsíce a navrch dva týdny se překulily, a přišel velký duel v Hampden Parku. Tým dvou národností si mezitím v Brně ověřil, že

formu má: remizoval v červnu s Argentinou 3:3. Jihoamerický celek už měl účast v Chile jistou a později se tvrdilo, že někteří fotbalisté z evropského zájezdu nepřesvědčili, a proto v příštím roce na šampionát necestovali. To ale neznamená, že by na jihu Moravy hráli na půl plynu. Ostatně, dvakrát vedení domácích dorovnali.

Nezadržitelně však nadešel skotský zájezd a snad by býval byl i slavný, kdyby si velkou slávu předtím nezískal zájezd jiný. Absolvovala ho pražská Dukla, „dvorní dodavatel reprezentantů“, do Spojených států amerických. William D. Cox, zakladatel International Soccer League, absolvoval dvě univerzity, pracoval v bankovníctví a začal podnikat. Když se zmohl, koupil nejdřív tým amerického fotbalu New York Yankees (později Americans) a pak baseballový klub Philadelphia Phillies. To už bylo za války. Následně se dostal i k fotbalu „klasickému“ a rozhodl se ho popularizovat. V roce 1960 vznikla sedmiletá tradice ISL, jíž se jinde říkalo i Americký pohár. Ve druhém ročníku k němu byl pozván český mistr.

Remízu a devět vítězství, finálový triumf nad Evertonem i to, co se dělo mimo hřiště, popisuje poutavě Ota Pavel v knize Dukla mezi mrakodrapy. Pro spoustu hráčů velká sláva, stejně jako pro klub, reklama pro republiku. Jenže co reprezentace? Skoti už se oklepali a čekali na příležitost. Dostali ji. S odstupem mnoha let je vlastně nemožné odhadnout, do jaké míry jsou oprávněné tehdejší opakující se názory, že únava hvězd Dukly se podepsala na snížené kvalitě hry národního mančafu. Vytlačil každopádně postavil Ladislava Nováka i Josefa Masopusta – on by si je málokdo dovolil opomenout –, ale nakonec většinu jedenáctky tvořili hráči jiných oddílů, takže souvislost s americkým turné není úplně prokazatelná. Nicméně je pravda, že v Glasgowě se prohrálo 2:3.

Čechoslováci dvakrát vedli, ale jejich jaksi profesorská hra, ačkoli stále kvalitní i produktivní, přece jen nestačila na divokost potomků Williama Wallaceho, hnaných na zteč bouřícím kotlem. A vítězové měli také individualitu. Ne nadarmo je střelec vyrovnávací i vítězný

branky Denis Law jediným skotským držitelem Zlatého míče. Získal ho až v roce 1964, ale už tehdy se tento zakončovatel, jenž v létě přestoupil z tehdy provinčního Manchesteru City za rekordních 110 tisíc liber do ambiciózního FC Turín, ukazoval jako hvězda velkého formátu. „Všechno, co jsme v Bratislavě vybojovali, je zmařeno,“ prohlásil Vytlačil. Před sebou měl on i jeho mužové úkol dvakrát vyhrát nad Irskem. Všechno jiné by znamenalo konec nadějí.

Traduje se, že Skotové motivovali Iry jak finančně, tak citově, aby Čechoslovákům sebrali aspoň bod. Jenže žádná imaginární ostrovní sounáležitost nemohla nastat. Ne kvůli nechuti k unionismu nebo že by se chtěli pomstít tomu, kdo nad nimi nedávno okatě slavil dvě výhry. Irové na to prostě neměli. Vytlačil navíc opět nenechal nic náhodě a vyslal funkcionáře vyjednat sparingová utkání se dvěma anglickými celky nižších soutěží. Mužstvo se mu v nich na britské půdě zase semklo a sehrálo a na začátku října podniklo vpád do Dublinu, který skončil vítězstvím 3:1. Když tři týdny nato Irsko dorazilo do Prahy, členové výpravy netušili, že se stanou stafáží oslav 60 let organizovaného fotbalu v hostitelské zemi, počítaných od založení Českého svazu fotbalového. Vytlačil tentokrát překvapil a vyslal na plac debutanta Josefa Jelínka, jenže jak do sebe všechno krásně zapadalo, benjamínek si rovnou připsal gól a přispěl k demolici protivníka 7:1. Bylo jasné, že za měsíc se jede do Bruselu na Skoty: potřetí v rozmezí jednoho půlroku.

Postup

Tedy do Bruselu... Tehdy se zdaleka nevědělo, kam vlastně. Domluvit si při bodové rovnosti rozhodující zápas musely obě národní asociace mezi sebou, žádný itinerář FIFA nebo UEFA neexistoval. Licitace tak trochu připomínala virtuální zeměpis. Hrajme v Londýně, překvapi-

li prvním návrhem Skotové, odvěký rival Angličanů. Protistrana samozřejmě věděla, kolik fanoušků ze severu Británie by přicestovalo. I proto byl její návrh – Vídeň – docela naivní, ačkoli masově by tamní hlediště Čechoslováci s ohledem na složité získávání výjezdních povolení neobsadili. Skoti tedy, že by se přeplavili přes La Manche do Rotterdamu, ale Čechoslováci, že by radši někam do Itálie, nebo maximálně do Paříže. Brusel byl kompromisem z obou stran.

A tak přišel 29. listopad, kdy už bylo čtrnáct ze šestnácti účastnických míst na světovém mistrovství obsazených. Soupeř se připravoval svědomitě. Trenér Ian McCall svolával ty hráče, kteří nemuseli cestovat na velkou vzdálenost, na jednodenní nedělní srazy. Zpočátku se zdálo, že to bude slavit úspěch. Jeho hráči šli do svých soků tvrdě a provokativně – dnes bychom řekli, že používali jako herní prvek i taktické fauly. A od 38. minuty vedli. Zápletka přišla mezi 70. a 80. minutou, kdy pouhých šest tisíc diváků na Stade Roi Baudouin (stadion nazvaný později Heysel a od roku 1995 opět původním jménem) vidělo tři góly: to Čechoslováci dvakrát odpověděli na vedení protivníka. A pomalu získávali vrchu.

Podle tehdejších pravidel se přidávalo 2x30 minut a soupeř byl v horším postavení. Protože v kvalifikaci dosáhl horšího poměru branek ze všech zápasů, musel vyhrát, kdežto Vytlačilovcům stačilo udržet remízu. Že by na ni hráli? Kdeže! Ostrovní média pak přiznala, že v prodloužení Československo rivala dokonale rozebralo, a přestože byli jeho hráči omlácení, měli fyzickou převahu. Tomáš Pospíchal (po Masopustově slalomu) a Andrej Kvašňák (ve chvíli, kdy nikdo na ránu nepomyslel) to stvrdili přesnými trefami, a po výhře 4:2 bylo patnácté místo pro Chile obsazené.

Od prohraného play-off v základní skupině mistrovství světa 1958 se Severním Irskem se různě prošlapanými či vydlážděnými cestičkami doharcovala československá reprezentace až k výhře v podobně laděném střetnutí, na jehož konci musel zůstat jeden hodně smutný a druhý silně bujarý fotbalový národ. „Vyhráli jsme, protože

všichni dali svoje individuální schopnosti do služeb kolektivu,“ pro- nesl Vytlačil hodnocení vcelku obligátní, jímž ovšem byl k pravdě blízko jako málokdo.

Masopust za ten rok získal pět bodů do ankety Zlatý míč, což stačilo na dělené desáté místo. A Rudolf Kučera dostal aspoň jeden. Evropa a vlastně ani svět si nemohly nevšimnout. I když kdo ví, jestli existoval nějaký brazilský fanoušek, jenž by si byl pomyslel, že napřesrok ve Viña del Mar budou na ikonickém ukazateli skóry svítit ony dvě nuly a že dojde ještě k jednomu vzájemnému měření sil mezi partami kolem Masopusta a Pelého. No, asi žádný.

Jako na bitevním poli

Bylo to krásné, sledovat fotbal v první poválečné dekádě, kdy se začaly rozvíjet různé nové útočné styly a varianty. Ještě na začátku května 1962 porazila Benfica Lisabon ve finále Poháru mistrů evropských zemí Real Madrid 5:3... a nebyl to výjimečný výsledek ani pro tak vypjatý zápas, navíc v soutěži, jež se po svém zrodu v ročníku 1955/56 rychle stala oblíbenou a prestižní. Oba týmy nastoupily v rozestavení 3-2-5 (či 3-2-4-1) a rozdaly si to „na férovku“ v utkání plném klíčků (navzdory nedobrému terénu Olympijského stadionu v Amsterdamu), centrů před branku a zejména střel z hranice pokutového území.

Pomalou se ale blížila léta šedesátá, a argentinský „dřevorubec“ Helenio Herrera, jenž jako hráč tolik nevynikl, i když dvakrát reprezentoval, formoval v Miláně tým postavený na úplně jiných principech. Pojem „catenaccio“ ještě nebyl rozšířen, Itálie uznávala styl „mezzosistema“, tedy jakýsi hybrid mezi obranným a útočným fotbalem. Když se v roce 1960 Herrera neshodl v Barceloně se slavným Ladislavem Kubalou a přijal nabídku od Interu, dostal volnou ruku a postupně vystavěl defenzivní celek, založený na rozestavení 5-3-2 (případně 4-5-1) se středním obráncem, zvaným libero. V následujících osmi letech s ním sbíral tituly na klubové scéně a catenaccio se stalo italským vývozním artiklem, jehož franšizu si oblíbily týmy v mnoha zemích.

Fotbal nemohl ignorovat úspěchy mužstev s vyztuženou obranou a začal se této linii a vůbec bránění, zejména v poslední třetině hřiště, věnovat mnohem intenzivněji. Přineslo to více osobních soubojů a na trávníky se vrátila tvrdost, známá z počátku století, což přijal radostně také ostrovní fotbal, ačkoli tamní týmy lpěly na čtyřobráncovém systému a například Celtic Glasgow se ještě vzpíral a dočkal se slavného triumfu v PMEZ v roce 1967. Výhru Skotů 2:1 nad Interem v Lisabonu komentoval portugalský list Mundo Desportivo takto:

„Bylo to nevyhnutelné. Dříve nebo později musel Herrerův Inter, jeho catenaccio a negativní fotbal, zaplatit za to, že rezignovaly na fotbal jako podívanou.“

Nicméně obranu měl Celtic dobrou, inkasoval při svém pohárovém tažení jen pět branek v devíti utkáních. „Lisabonští“ lvi trenéra Jocka Steina se všichni narodili v okruhu 30 kilometrů kolem Glasgowa, což byla ovšem už tehdy rarita. Co raritou být přestávalo, byla skutečnost, že jako hvězdy začali být opěvováni nejen střelci branek, ale i řízní beci, a mužstev, jež se mohla opřít o špičkového brankáře, také přibývalo. Trendy se pochopitelně přenesly na mezistátní scénu... a první mistrovství světa v šesté dekádě 20. století mělo dát částečně odpověď na otázku, kudy fotbal v následujícím období půjde.

Z mnoha důvodů se tak nestalo. Jedním z těch významných bylo, že až příliš mnoho národních týmů dorazilo do Chile s vysokými ambicemi a s odhodláním udělat cokoli pro úspěch. Turnaj zachvátila atmosféra rivality, a z ní prýštila nervozita. Se stoupající prestiží šampionátu se plíživě rozmohl pocit strachu ze selhání.

Byla tu samozřejmě výjimka: sebevědomá a radostná Brazílie, jež dorazila s cílem obhájit světový titul jako první země na světě. V roce 1958 to s teprve sedmnáctiletým talentem Pelém dokázala i proto, že zavedla jiný moderní prvek do přípravy, a sice podporu psychologa. „Negativismus“ bylo neznámé slovo.

Očekávání

Brazilci byli favoritem už z podstaty. Ostatně o tom, co si museli vyslechnout českoslovenští fotbalisté, jakmile jim je los přisoudil do skupiny, píšeme jinde v této knize. Nejen v naší zemi se předpokládalo, že s Brazilci se dá s nebyvalou přízní štěstěny tu a tam remizovat. Jihoameričtí favorité vycházeli z rozestavení 4-2-4 a ještě se na defen-

zivu tolik neohlíželi, což si mohli dovolit s ohledem na to, jak kvalitní hráče měli zejména v záloze a útoku, o fenomenálním brankáři Gilmarovi nemluvě. Když trenérovi Mariu Zagallovi vypadl zraněný Pelé, byl schopen přestavět formaci na 4-3-3, ale rychlé náběhy útočníků na hrot nebo do křídel praktikoval dál. Čelit jim bylo těžké, ani ty nejdůmyslnější taktické varianty někdy nefungovaly prostě proto, jaká kvalita na druhé straně hřiště byla.

Španělsky hovořící většinu jihoamerického kontinentu vedla Argentina. Jestli si někdo myslí, že se zemí, která byla zvyklá po staletí válčit, s okolím i uvnitř vlastních hranic, porážka ve volbě pořadatele mistrovství světa nic neudělala, nemohl by se mýlit víc. Katolíky, nacionalisty, socialisty, pronásledované peronisty a další skupiny obyvatel dokázal alespoň částečně sjednotit zájem, aby národní celek na světovém fóru uspěl. Dva tituly mistrů světa pro Uruguay (1930 a 1950) každého argentinského fanouška nesnesitelně pálily a globální oslava hry Brazilců mu zněla jako hromobití. Na druhou stranu svíraly reprezentaci, jež právě procházela generační obměnou, nedobré vztahy mezi hráči rivalských klubů River Plate, San Lorenzo a Boca Juniors.

Ke všemu byla Argentina nalosována do skupiny s Maďarskem, v jehož brance stále ještě dlel finalista MS 1954 Gyula Grosics a střelci Flórián Albert s Lajosem Tichym byli za všech okolností připraveni pokořit každého protivníka. Ve čtyřech kvalifikačních zápasech dali Maďaři 11 gólů. I když Anglie, další soupeř ve skupině, jich zvládla vstřelit dokonce 16, ovšem včetně výhry 9:0 nad slabým Lucemburskem.

V roce chilského šampionátu vedl maďarský pohlavár János Kádár zemi k takzvanému gulášovému komunismu (směs restrikcí a dílčích svobod), začínající The Beatles zavítali pod vedením nového manažera Briana Epsteinova poprvé do nahrávacího studia. Britská vláda provedla na americkém území první testy jaderné bomby. A šestaosmdesátiletý německý kancléř Konrad Adenauer, rok před smrtí, vedl svůj poslední kabinet a sport pro něj byl politickým prostředkem: s pomocí medaile

mohl v západních Němcích posilovat národní uvědomění, zejména když druhá část rozdělené země, Německá demokratická republika, zavedla jakožto součást sovětského východního bloku silný státní program na „výrobu“ sportovních úspěchů. Vznikla ohromná rivalita. Po takzvaném Zázraku v Bernu, vítězství německých fotbalistů ve finále MS 1954 nad Maďarskem, prohlásil bavorský politik Arthur Heinrich, že 4. července toho roku byla skutečně založena Spolková republika Německo, ačkoli formálně existovala už několik let.

Společensko-politický vývoj ekonomicky vyspělé a po válce znovu vyspívající Evropy byl v kvasu podobně jako dění v Jižní Americe. Itálie jela na vlně ekonomického zázraku, hrubý národní produkt rostl na přelomu 50. a 60. let meziročně v průměru o 5,8 procenta. Na fotbalové zápasy jezdili oddaní fanoušci bez respektu k dopravním předpisům v ikonických malých Fiatech 600 třeba v osmi lidech a z oken lidových autíček trčely klubové, případně národní vlajky na všechny strany. Naproti tomu Španělsku vládl diktátorsky generál Francisco Franco a mimo jiné marně, i když agresivně, usiloval o vyrvání strategicky významného Gibraltarů britské správě. Ostatně, španělský fotbalový svaz bez ohledu na státoprávní uspořádání bránil přijetí gibraltarského svazu do Evropské fotbalové unie až do roku 2013.

Itálie s mezinárodně málo ostříleným celkem se chtěla rvát o každý bod. Z odstupu šedesáti let jsou vysoce zajímavá některá jména z tehdejšího kádru. V brance Lorenzo Buffon, jeden z prvních fotbalových playboyů, jenž si vzal za ženu celebrity a herečku Evy Campagnoliovou. Jeho bratranec Lorenzo je otcem jednoho z nejlepších gólmanů všech dob – a snad můžeme říct, že dalšího playboye – Gianluigihho Buffona. Přímo rodinnou tradici skvělých fotbalistů založil Cesare Maldini, jenž později proslul jako trenér. Ještě úspěšnější kariéru na lavičce vybudoval jeho tehdejší spoluhráč Giovanni Trapattoni. Italové do Chile ovšem vezli hlavně držitele Zlatého míče z roku 1961 Omara Sívoriho, jenž do roku 1957 reprezentoval Argentinu, zemi svého narození, a také osmnáctiletého Gianniho Riveru, pozdější

ikonu AC Milán a politika, jenž byl za různé strany čtyřikrát zvolen do parlamentu.

A samozřejmě Španělsko. I kvůli němu radili malodušní fanoušci Československa Vytlačilovu výběru radši celý zámořský výlet vzdát. Až na čtyři hráče tvořili kádr fotbalisté Barcelony a madridských celků Atlético a Real. Za posledně jmenovaný klub hráli Alfrédo di Stéfano a Francisco Gento, o nichž se říkalo, že když mají den, jsou schopni sami dva porazit kohokoli, byť by se k nim do pole vybrala libovolná osmička spoluhráčů. Naneštěstí se di Stéfano krátce před mistrovstvím zranil, nicméně byli tu další, o něž se mohl výběr opřít. Jedním ze čtyř fotbalistů mimo trojici domácích velkoklubů byl Luis Suárez, takto Zlatý míč 1960. V létě 1961 se stal nejdražším hráčem světa: Inter Milán za skvělého záložníka Barceloně vyplatil 250 milionů lir, což byly peníze, za něž bylo možné pořídit prosperující továrnu. „Ještě u toho nebyly všechny ty kamery a mikrofony, Zlatý míč jsem dostal po běžném zápase a odnesl si ho domů v tašce. Ale ten přestup byl něco, prostě jsem šel tam, kde jsem si myslel, že vyrostete nejlepší tým na světě,“ vzpomínal později v rozhovoru pro archiv Sampdoria Janov, kde kariéru ukončil. Humbuk kolem transferu nebyl jen kvůli penězům: byl to výše zmíněný Helenio Herrera, kdo rok po svém odchodu z Katalánska přesvědčil milánské funkcionáře, aby Suáreze vykoupili za takový balík. Další fotbalová řevnivost byla na světě, ale ve španělské reprezentaci to zlou krev udělat nemohlo, vždyť Herrera vedl také ji. A měl k dispozici pořádně sebevědomý tým, vědomý si své síly.

Byli tu samozřejmě i černí koně, třeba Mexiko, třetí československý soupeř, nebo Sovětský svaz, který prošel kvalifikací přes Turecko a Norsko bez ztráty bodu. Očekávání postupně rostlo také v samotném Chile. Středoamerická země procházela právě Zelenou revolucí, což byla rozsáhlá zemědělská reforma, financovaná americkou nadací rodiny Rockefellerů. A lídr východoevropského bloku se zrovna nacházel ve fázi fantastických plánů komunistického lídra Nikity

Chruščova, jenž v roce 1961 prohlásil, že do deseti let jeho země ekonomicky dožene Spojené státy. Obecné ambice se nemohly do fotbalu nepromítnout.

Do Chile každopádně mířilo šestnáct celků ze zemí vzájemně rozdílných, tak jako si byly do značné míry nepodobny herní styly, jimiž se hodlaly na vrcholné události prezentovat. Ještě se dal čekat i krásný fotbal, alespoň přítomnost většiny světových hvězd to slibovala. Určitě už tu ale byly také obavy, že důraz na atletickou stránku hry a kondici mnoha zápasům krásu vezmou. Jak se někdy ve fotbale ukazuje, taková období jsou dobrou příležitostí pro outsidersy.

Politika

V roce 1961 byl prezidentem Mezinárodní fotbalové federace (FIFA) zvolen Sir Stanley Rous. Tento bývalý rozhodčí se už dříve zasadil o zjednodušení pravidel, lépe řečeno o jejich převod do moderní angličtiny, z níž jsou překládána do dalších jazyků. Prosadil také takzvaný diagonální systém řízení zápasů. Podle něj se hlavní sudí pohybuje v principu tak, že na každé polovině hřiště hlídá více tu stranu, kde není pomezní (asistent). Angličan, jenž vzešel z nižší střední třídy, vyznával osobité principy a vzbudil nevoli řady národních svazů, když podporoval návrat asociace JAR, vyloučené kvůli apartheidu, do FIFA. „Naše sportovní organizace nemůže být použita jako zbraň k přinucení vlády ke změně vnitřní politiky,“ prohlásil.

Tak trochu staromilsky protežoval amatérismus, ale mistrovství světa, to bylo něco! Za Rouse vzrostla řevnivost fanoušků a představitelů jiných sportovních odvětví vůči fotbalu, neboť šestý prezident FIFA se nebál jít v mnoha ohledech proti zájmům Mezinárodního olympijského výboru. A to i přesto, že se do šlechtického stavu dostal za práci hlavního organizátora letní olympiády v roce 1948. Později

prohlásil, že kdyby se mistrovství nekonalo v Chile, ale někde v Evropě, už tehdy by udělal všechno pro to, aby televize vysílala alespoň některé zápasy přímo. Technické komplikace a časový posun vůči Evropě však stály proti: nebyli na to ani vyškolení lidé, ani peníze. Živého vysílání ze světového šampionátu se tak diváci dočkali až o čtyři roky později, kdy se turnaj konal v Anglii. Země s tím měla zdaleka největší zkušenosti.

Jak se tedy v roce 1962 obrázky dostaly k divákům? V sestřizích a záznamech. Dlouholetý populární komentátor Československé televize Karol Polák vylíčil tehdejší praxi v krátkém televizním dokumentu k 50. výročí finále takto: „Záznamy se posílaly letecky do Berlína, my jsme tam seděli a s jednodenním zpožděním jsme je komentovali.“ Znamená to, že všichni sedali k monitoru už znali výsledku. „Nebyla to tedy až taková radost,“ uznal zpětně muž, jenž stál o něco později u zrodu sportovní redakce, kterou tehdejší ČST v začátcích neměla a na komentování zvala třeba zkušené rozhlasáky nebo vlastní zprávaře. To byl i Polákův případ, když mu byl úplně nejdřív svěřen komentář krasobruslení.

Engigický Rous se nebál změn tam, když je považoval za potřebné nebo k nim nazrála situace. Již zmíněný hvězdný útočník Alfrédo di Stéfano sice do Chile odletěl se španělskou výpravou, a dokonce dostal dres s číslem 6, ale zranění mu hrát nedovolilo. Jeho jméno však mnohokrát padlo v jiné souvislosti. Jako příklad posloužil důležitému bodu 33. řádného kongresu FIFA, jenž se konal v Santiagu de Chile. Vrcholný fotbalový orgán ukončil éru volného výběru reprezentace.

Di Stéfano jako rodák z Buenos Aires debutoval v mezistátním střetnutí za Argentinu v roce 1947, když oblékal dres River Plate. Triko se znakem domoviny přetáhl přes hlavu pouze devětkrát. Za kontroverzních okolností podepsal v roce 1949 smlouvu s Millonarios, týmem z Bogoty, aniž by jeho předešlý zaměstnavatel z jeho rodného města dostal byť jen minimální odstupné. Kolumbijská liga byla pro hráče finančně mnohem atraktivnější a hráč přezdívaný Blondatý šíp

nebyl jediný, kdo změnil působiště. On však změnil i národní tým. Pravda je, že jeho čtyři starty za Kolumbii FIFA ve statistice neuznává jako oficiální. Přátelské zápasy, v nichž di Stéfano hrál, aniž by vlastnil kolumbijský pas, jsou vedeny jako zápasy XI ligového výběru Kolumbie, nicméně když se začalo uvažovat o jeho opětovném povolání do reprezentace Argentiny, FIFA to zakázala. I s tím si di Stéfano poradil, neboť v roce 1953 přestoupil do Realu Madrid, zamiloval si město i novou zemi a čtyři roky nato, s čerstvým občanstvím v osobních dokumentech, nastoupil poprvé za Španělsko, přestože mu byl zákaz FIFA hrát za Argentinu mezitím zrušen.

Tato historie se na kongresu v Santiagu dost omílala, protože mezitím přibýlo sporných případů, k nimž se funkcionáři FIFA dostali až ve chvíli, kdy zjistili, že nějaký hráč nastupuje za nový národní celek. Proto bylo stanoveno, že aby hráč vůbec mohl jakýkoli stát reprezentovat, musí být buď od narození jeho občanem, nebo plně naturalizován podle jeho zákonů. Když už jednu zemi zvolí, nemůže pak už nikdy hrát za jinou. Výjimky se povolovaly pouze hráčům nových zemí, které získaly nezávislost či suverenitu jako bývalé součásti jiných státních útvarů.

Na mistrovství světa v roce 1962 každopádně dopadly jak důsledky globální studené války, tak sociální situace v Latinské Americe. Zápasy týmů z různých stran železná opony byly v Sovětském svazu, ale i v Československu a dalších zemích východního bloku předmětem politických komentářů, na což Západ reagoval. Fotbaloví funkcionáři, kteří byli v opozici vůči Rousovi, začali v politických kruzích čím dál víc vyhledávat spojence, aby tam získali podporu. Ostatně, Anglie vyhrála v roce 1960 volbu pořadatele světového šampionátu pro rok 1966, porazila kandidatury západního Německa a Španělska i proto, že jí podporu vyslovil kabinet Harolda MacMillana (ačkoli ministerský předseda byl golfista a v mládí hrával kriket). Naopak neochota konzervativní chilské vlády Jorgeho Alessandriho investovat byla ukázkou, že o politické body lze hrát i populisticky: Alessandri až při-

liš zdůrazňoval, že fotbal je drahá zábava a „krade lidem chleba”. Mistrovství světa v roce 1962 bylo místem, kde se hojně diskutovalo jak o studené válce probíhající ve vzdálené Evropě, tak o vlivu politiky na nejrozšířenější hru na světě. A že se některé názory ukázaly jako nesmiřitelné, je nasnadě.

Násilí

Obecná atmosféra měla svůj odraz i na hřišti. „Přímí účastníci se shodli, že to byl nejošklivější, nejzlomyslnější a nejhanebnější zápas v historii fotbalu,“ napsal anglický list Mirror. „Pokud si myslíte, že je to přehnané, podívejte se na záznam v televizi. Ale nejdřív pošlete děti do postele.“ O utkání mezi Chile a Itálií se dva dny v Evropě mluvilo, než byly záběry připraveny k odvysílání na starém kontinentu. A komentátor BBC k nim dodal: „Pokud má mistrovství světa přežít v současné podobě, je třeba s týmy, které si takto počínají, něco udělat. Když hrají tímto způsobem, měly by být okamžitě vyloučeny ze soutěže.”

Bitva o Santiago. Tak vešel do historie mač, který se v hlavním městě pořadatelské země odehrál 2. června před zraky 66 tisíc diváků. Začínalo druhé kolo základních skupin, takže bylo odehráno osm utkání. I takový počet stačil, aby se o šampionátu začalo hovořit jako o násilném. Byli v nich vyloučeni čtyři hráči a lékaři museli ošetřit tři zlomené nohy, jeden zlomený kotník a několik prasklých žeber. Chilské noviny Clarín označily turnaj za něco, co připomíná světovou válku. „Vykazuje všechny známky toho, že se promění v násilnou krvavou lázeň. Zpravodajství se čte jako depeše z fronty.”

První zápas skupiny 4 mezi Argentinou a Bulharskem vyhráli Jihoameričané 1:0 s pomocí série faulů jako podrážení, držení, strkání a údery loktem. Španělský rozhodčí Juan Gardeazábal nařídil

69 přímých kopů a Bulhar Todor Dijev odešel z plochy se zkrvaveným nosem. V jiném utkání nebyl za brutální faul na sovětského hráče Eduarda Dubinského, jemuž zlomil nohu, Jugoslávec Muhamed Mujič vyloučen, ale jeho svaz mu sám po prohře 0:2 na rok zakázal reprezentovat. „Většina týmů se tolik toužila vyhnout brzkému návratu domů, až zapomněly, že fotbal je jen hra a mistrovství světa je jeho největší výkladní skříň,“ napsal Donald Saunders, autor knihy o turnaji.

Také Itálie v úvodním zápase s NSR nasadila nečistou hru, a protože skončil bezgólovou remízou, nemohla si proti Chile dovolit prohrát. Domácí celek měl při výhře 3:1 nad Švýcarskem mohutnou podporu publika, o němž se jedny komentáře zmiňovaly jako o patriotickém a jiné jako o nacionalistickém. Naneštěstí se po zemi roznesly zprávy o člancích v italských novinách La Nazione a Corriere della Sera, jejichž autoři krátce před začátkem mistrovství světa označili pořádání turnaje v Chile za „čiré šílenství“ a její hlavní město popsali jako zapadákov, kde nefungují telefony a „taxíky jsou vzácné jako věrní manželé“. Zdůrazňovaly se negramotnost, alkoholismus a chudoba tamních obyvatel; hospodské rvačky a otevřená prostituce byly vyzvednuty jako denní a noční kolorit tamního života.

FIFA změnila nominaci rozhodčího, místo Španěla (který by měl jazykově blíž domácím) zápas obsadila Angličanem Kennethem Astonem, jenž ovšem pískal už utkání Chile – Švýcarsko. Další změny se Italové nedomohli a jejich hráči si užili své. Sudí nechával bez potrestání plivance chilských hráčů, štouchance a další provokace, naopak první oplácení ze strany Italů potrestal vyloučením. Postižený Giorgio Ferrini odmítl opustit hřiště a hra byla na 10 minut přerušena, dokud ho do šatny neodvedla policie. Hřiště se stalo bitevním polem. Leonel Sánchez, syn profesionálního boxera, levým hákem zlomil nos italskému kapitánovi Humbertu Maschiovi, ale trestu unikl. Krátce před přestávkou tentýž Chilan za frenetického jásotu publika napadl Maria Davida, který byl pak Astonem vyloučen za odvetný úder. Italové

byli po zápase přesvědčeni, že sudí fauly domácích viděl, Angličan si zase stěžoval na to, že Mexičan a Američan na pomezí byli naprosto neteční a vůbec s ním nespoupracovali. „Napadlo mě zápas ukončit, ale nemohl bych italským hráčům zaručit bezpečnost v tom, co by se strhlo,“ bránil se následně. V Itálii se ovšem stal neumětelem a zločincem. Přestože domácí využili početní převahy a v závěrečné dvacetiminutovce vstřelili dva postupové góly, jako potupa Italů to nestačilo. Návštěvníkům z této země byly odepřeny jakékoli služby a člen domácího fotbalového svazu Jorge Pica roznesl zprávu, že hráči poražených hráli pod drogami.

Další násilnosti se odehrávaly v souběžně hraném duelu mezi Jugoslávii a Uruguayí v Arice. Vladica Popović a Angel Ruben Cabrera byli slovenským sudím Karolem Galbou za vzájemnou potyčku vyloučení a jiný sudí, skotský úředník Bob Davidson, prohlásil před Rousem, že ani on ani jeho kolegové neváží tak dlouhou cestu, aby čelili takovým nepravostem. Následně byli zástupci všech šestnácti týmů povoláni do hotelu Carrera v Santiagu a vyzváni, aby se jejich mužstva vrátila k férové hře.

Situace se lehce zklidnila, ale ve vyřazovací části docházelo postupně k dalším incidentům, což vyvrcholilo v obou semifinálových duelech. V tom, který svedli Čechoslováci a Jugoslávci, byl švýcarský rozhodčí Gottfried Dienst nucen povolat kapitány, aby zastavili chování vedoucí neomylně k hrubé roztržce. Během ostře sledovaného duelu Chile s Brazílií byli krátce po sobě vyloučení Honorino Landa a pak i opěvovaný Garrincha, jenž oplatil hrubý faul. Když opouštěl hřiště, jeden z mnoha předmětů házených z hlediště ho trefil do hlavy.

Důležitý incident se odehrál poté. Peruánský rozhodčí Arturo Yamasaki se nedostavil, aby podal vysvětlení k incidentu, a roznesla se zpráva, že mu zavolał prezident jeho země, aby zmírnil Garrinchovu vinu. Malá odbočka: Manuel Prado Ugarteche byl v patové volební situaci měsíc po mistrovství odstaven z prezidentské funkce a generál Ricardo Pérez Godoy nastolil v Peru vládu vojenské junty.

Zpět do Chile: ještě o něco později se zjistilo, že brazilský rozhodčí João Etzel dostal od zástupce své národní fotbalové asociace 10 tisíc dolarů, aby je předal kolegovi Yamasakimu výměnou za jeho „zmizení“. Bez něj FIFA nemohla Garrinchovi zakázat, aby hrál finále, a jak to dopadlo, už 60 let víme. „Byl jsem to já, kdo vyhrál mistrovství světa,“ proslavil se mnoho let poté nabubřelým výrokem Etzel a přiznal se, že si polovinu úplatku nechal.

Až v roce 1998 se Sánchez, hlavní aktér Bitvy o Santiago, odhodlal k sebereflexi. „Litoval jsem toho zákroku už v momentě, kdy jsem se ho dopustil,“ řekl. Ironií osudu oba celky svedl los proti sobě už o čtyři roky později v úvodním kole základní skupiny mistrovství světa a Itáliím se povedla odvěta v podobě výhry 2:0. Nic jim nebyla platná, nepostoupili ani oni, ani Chilané. Na anglické půdě už se vše obešlo bez incidentu, jen Sánchez jako kapitán odešel na stadionu v Sunderlandu zklamaně ze hřiště.

Záhadný muž Jaroslav Borovička

Se základní osmnáctičlennou výpravou na mistrovství světa neletěl. Nebyl ani mezi třemi dodatečně pozvanými, když se postoupilo do čtvrtfinále. Po návratu se jméno Jaroslav Borovička na štítku společenských či sportovních plaket nenacházelo, na slavnostní akce při jejich předávání pozván nebyl. Přesto ho různé encyklopedie nadále vedou jako člena chilské stříbrné party. A patří do ní i podle oficiální stránek FIFA.

Jaroslav Borovička nebyl tuctový útočník. V dresu Dukly Praha získal šest mistrovských titulů, ve Spartě slavil před příchodem do armádního souboru další. Za Československo nastoupil v letech 1953-1961 do 21 mezistátních zápasů, vstřelil v nich dva góly, zúčastnil se mistrovství světa 1958 ve Švédsku. Nikoho proto nepřekvapí, že by